

GLAS

SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE

LETO (año) XXXIV, št. 1-3

EL VOCERO DE LA ACCION CULTURAL ESLOVENA

enero - marzo 1992

VPRAŠANJE ETIKE V EKONOMIJI

Danes, ko se zdi, da je liberalistični model ekonomskega razvoja ponovno v vzponu in bo zajel domala ves svet, je težko razmišljati o etični razsežnosti ekonomije. Med ekonomskimi teorijami prevladuje stališče, da ima gospodarstvo svoje lastne in avtonomne zakonitosti dogajanja in da se etično pojavlja na povsem drugih področjih človeškega življenja. Zdaj, ko se je centralno planski model gospodarstva potrdil kot neučinkovit, se z uvajanjem tržnega gospodarstva tudi v vzhodnih deželah domnevano nesluteno širi prostor za ponudbo izdelkov iz hiperprodukcije razvitih gospodarstev. To naj bi dalo nove razvojne impulze tem gospodarstvom in hkrati spodbujalo manj razvita gospodarstva za hitrejši razvoj s tem, da bi motiviralo prebivalstvo za večjo delovno učinkovitost, ki edina lahko zagotovi večji dohodek, potreben za dvig življenjskega standarda, se pravi za povečanje porabe.

Gospodarstvo je sicer njuna sestavina življenja, vendar more današnji – zlasti zahodni – človek resno razmisliti o tem kaj imeti in kako biti, če želi preživeti. Če želimo „ozdraviti“ družbo, ne bomo smeli razvoja več podrežati prvenstveno ekonomskim ciljem in zakonitostim. Upoštevati bo treba še druge cilje in skladno s temi obvladovati delovanje ekonomskih zakonitosti. Drugače postaviti sistem vrednot. Gospodarsko dogajanje bo moralo drugače kot danes upoštevati etične kriterije. Sicer pa ekonomija ni nikoli indiferentna do etičnega. Ali ga bodisi spontano bodisi hote upoštevajo ali ga ne hote ali zavestno zanika. Odnos med ekonomijo in etičnim je vedno vzpostavljen. Ekonomija se vedno dogaja znotraj etičnega, kar pomeni, da etično postavlja okvire delovanju ekonomskih zakonitosti. ...

Matija Kovačič:

Vprašanje etike
v ekonomiji,

Revija 2000, št. 52/53.

Izgubljeni dejavnik modernih družb

PRI PROCESU nastajanja narodnih držav, kateremu smo priča v današnjih dneh, se že davno slišijo glasovi obtožb nacionalizma s strani velikih narodov. Narodi, ki so bili stoletja brez pravic in zatirani, in ki se danes osvobajajo, naj bi po mnenju velikih in močnih, ogrožali velike državne tvorbe. Jagnjeta da žugajo velikanom in ti, ki so skozi stoletja imeli škarpje, vatel in platno, se kar ne morejo sprijazniti z idejo, da bo od sedaj naprej drugače. Krokodilove solze, ki jih pretakajo pri tem, niso ravno iz skrbi za dobrobit človeštva, ampak zaradi čisto druge zadeve: dosti lažje je izkoriščati umetne državne tvorbe, sestavljene iz večih narodov, podpihuječ med njimi večno sovraštvo, kot pa enotne države z močno razvito zavestjo pripadnosti narodni državi. Od tod jok volkov in posmehljivi hehet jagnjet. Toda veliki ostajajo veliki in majhni majhni.

Bo v novi evropski ureditvi res gospodarstvo najmočnejša vez med narodnimi državami? Dosleden in logičen odgovor na to trditev bi bil: Ker je naše gospodarstvo šibko, bodo tudi naše vezi samo rahle! Za naš dvom ali gotovost o trditvi imamo trdno zgodovinsko podlago in izkušnjo. Za nas sta bila v zgodovini naroda vedno jezik in vera odločilna dejavnika, razpravam o gospodarstvu smo se sramežljivo umaknili, čeprav sta tako Avstrija kakor Jugoslavija dokazali, da jima ni šlo ravno za napredek v Sloveniji. Tega ni bilo moč opaziti pri drugih narodih: Nemci so se v zgodovini trkali na prsa s svojo vojsko, Francozi z diplomacijo, Angleži so pridno širili svoj imperij s trgovsko mornarico, Italijane je držal pokonci spomin na rimski imperij, Ruse številčnost, Avstrijo nekdanji blišč cesarskega Dunaja. Vse to postaja v današnjih dneh nekam anakronično, zastarelo, izven realnosti. Nemci so ostali brez vojske, francoska diplomacija se bori za ostanke nekdanje slave, Angleži so prišli ob svoj imperij, čeprav so bili zmagovalci v zadnji vojni, za Italijane pomeni rimski imperij samo še toliko, kot morejo iztržiti z njim na račun turizma, ruska sila in bahanje z njo sta razpadli pred našimi očmi, ne da bi ju kdo napadel, cesarski Dunaj obstoji samo še v spominih zgodovine in v tistih, ki živijo v njem.

Mi smo drugačni: naši prvi zgodovinski utrinki, Brižinski spomeniki, govoré že o veri, cel teološki traktat so o pokori, prav tako so naši verski reformatorji spregovorili o veri ne samo v slovenskem jeziku, ni jim šlo izključno za vero, ampak tudi za jezik, pisavo, in ta zavzetost nam je ostala vse do današnjih dni; ko so drugod še bili internacionalci, so pri nas komunisti ustanavljali sodišče za čistoč jezika. Tudi ustoličevanje naših knezov je moralo biti v slovenščini in je že zaobsegalo tudi glavna vprašanja, ki so bila res pomembna za narod.

Danes smo se tudi Slovenci predruščali – predruščali seveda na slabše. Celo proglasitev in priznanje naše države postaja danes nekaj nepomembnega. Državna samostojnost in neodvisnost sta postali nekaj samoumevnega. Iz nepopisnega navdušenja ob proglasitvi smo se brž presedlali v sedlo upanja, da nas bodo skoraj priznali tudi naši sosede in svet. Namesto čustvene zanesenosti in misli na dele v novih razmerah je spregovorila hladna vsakdanjost in računarski razum.

Česa moramo še pričakovati? Kaj nam bo prinesla prihodnost? Za nekatere se bistveno niti ni toliko spremenilo in zdi se jim, da je bil plamen navdušenja takrat celo pretiran. Od vstopa v evropsko skupnost ne pričakujemo več dosti, ker da nam ne more nuditi veliko, zato sem jo zapisal kar z malo začelnico. Imamo pač izkušnje, in to precej žalostne, iz življenja med srednjeevropskimi narodi. Največ, kar smo kdaj pričakovali od sveta je bila Matije Majerja Združena Slovenija in ta se ni udejanila ne leta 1848 ne leta 1918 ne leta 1945 za nekatere je celo leto 1991 sporno. Dá se izmeriti in izračunati, koliko smo v tem času izgubili, česar ne bomo nikdar nadomestili, vse te izgube pa niso nič v primeri z izgubo čuta za etiko. Ni je več črte ločnice med dobrim in slabim, vse se meša pred našimi očmi, kot da bi izgubile zmožnost razlikovanja. Pravzaprav znamo še ločiti, toda ne maramo, nimamo volje, ker nam je vsak trenutek dragocen, če ga ne izrabimo zase, vsakega centava je škoda, če ni potrošen v naše ugodje. Zraven tega pa vsaka etična drža nekaj stane.

Je res že s tem konec zgodovine? Pred leti so nas učili, da je že nastopila smrt ideologij, sedaj pa nam naznanjajo še smrt zgodovine. Naznanjanje konca

ideologij je prišlo s skrajne leve mende, smrt zgodovine pa je brez bobnov in „menda“ oznanil ameriški sociolog Francis Fukujama, ki navidezno spada k desnici. Kaj nam v današnjih dneh pomeni levičar in desničar, če pa ne znamo ločiti med eno in drugo? Ni važno, voda dveh bližnjih vodnjakov se v globinah meša. Tako eni kakor drugi oznanjajo smrt nečesa, o čemer se še sprašujejo poznavalci, kaj eno ali kaj drugo je, torej nečesa, kar je še v polnem dogajanju. V ozadju slutimo trgovce različnih vrst smrti, kako si premeteno manejo roke, kot ob dobri kupčiji. Bednemu človeštvu so zopet prodali nekaj, česar ni pričakovalo v svojem iracionalnem iskanju poti. Upalo je na kos kruha, dobilo kamen, pričakovalo je jasne besede, vrgli so predenj kopico nedokazanih domnev, zainteresiranih samo na tem, da se še ne bo moglo izkopati iz moralnega močvirja, v katerega so ga zapeljali lažni preroki.

S koncem zgodovine, pravijo, bodo odpadle visokodoreče besede, nedosegljivi ideali, skrb, ki je gnala človeštvo na nerazumljive podvige. Vsak bo čepel za železno ograjo svojega vrta in največ, česar bomo še zmožni, bo, da bomo zavistljivo opazovali sosedovo solato, ki se nam je zdela, da hitreje raste kot naša. Preteklost in njeni ustvarjalci bodo ostali tam nekje v meglenem ozadju, nikomur se ne bo dalo, da bi še brskal po njej.

Sedanjost bo preveč pusta, dolgočasna in vsakdanja, da bi še pritegnila zanimanje živčih, posebno še, ker tudi na mesto etike ne bo stopilo ničesar, kar bi bilo vredno ogleda, kaj šele razpravljati o tistem niču.

So morda boljši izgledi za bodočnost? Ne, ker nam že od desetletij nazaj pojejo, da je v razsulu trdnjava etike, družina, za njeno smrtjo bi po mnenju poznavalcev prišla smrt političnih strank, športnih organizacij, ki se ne bodo ubijale več z mamili, medtem ko bo že sama korupcija opravila s politiki, v gospodarstvu pa smo imeli tako malo etičnih obdobij, da se ne splača govoriti o njem, mednarodni odnosi se pa tudi ne bodo izboljšali s tem, da jih preimenujemo v regijske, prav

tako ne etnični, če o njih razpravljamo kot o nacionalnih.

Smešno, slepo in površno posnemanje vsega nas je privedlo do tega, da smo prav mi, Slovenci, združili pojem etike in jetike. Kdor je etičen, je obenem jetičen, je obsojen na smrt! V antiki prevzemanje novih besed ali dajanje novih vsebin poznanim besedam ni bilo nevarno, ker je bil proces počasen, nevarno je postalo v današnjih dneh, ker se godi iznenada in ker jim vsilimo prav nasprotno pojme. Nekdaj je bil nastanek lastne države zadeva velikanskega pomena za tistega, ki se je proglasil za samostojnega, kakor za tiste, ki so mu samostojnost priznali. Danes ne! Danes je to dolgočasno, vsakdanje opravilo, ki mu ne dajemo več pomena. Tudi vstopu v nove notranje povezave med političnimi strankami ne pripisujemo večje važnosti, kakor jutri ne bomo dajali posebnega pomena vstopu v nove državne tvorbe. Predolgo so nam vtepavali v glavo, da politika in gospodarstvo določujeta življenje družbe, da sta prvi na lestevici vrednot. Otopel nam je čut za etiko, noge se nam zapletajo na vrednostni lestevici. In vendar še ni dolgo tega, kar je bila vodilni dejavnik družbe!

To je pisano v tujini ob prav takem pomanjkanju etike kot ga pozna tudi domovina. Zamisliti bi se bilo treba ob tem emigrantu, naj bi bil že kakršnekoli vrste, in nehoti se mi stavlja vprašanje, ki ga je izrekel delegat Kanade na Svetovnem slovenskem kongresu v Ljubljani. Ne sprašujemo se, kaj mora Slovenija storiti za nas! Vprašajmo sami sebe, kaj moremo mi napraviti za Slovenijo! Smo pripravljeni še kaj storiti po skoraj petdesetih letih emigracije? Moramo, če ne so bila vsa ta leta izgubljena tako za nas kakor zanjo. Moramo in moremo, če je le ostalo nekaj čuta dolžnosti v nas. Če smo prej beraču, spečem v tujem hlevu pomagali na noge, ali ni naša dolžnost, da pomagamo mlademu gospodarju, da začne s pomladno setvijo, ki bo dala kruha nam in našim potomcem?

Tone Brulc

Slovenci nismo "rasna mešanica"

Komaj sem objavil v Slovincu (10.1.92 in 11.1.92) in v Delu (18.1.92) kritiko spomenice SAZU o temeljih nastanka slovenskega naroda, ki na grob način potvarja začetke slovenske zgodovine, že berem ponovno v Glasu Slovenske kulturne akcije (sept.-dec. 1991) podobne nesmiselne in zlagane teorije o nastanku in prihodu Slovincov v 6. stoletju.

Res, čudim se, kako morejo učeni ljudje ponavljati take zmote, ki so skregane z vsako zdravo pametjo in še bolj z vsako znanstveno raziskavo. Saj je znano, da zakarpatška in druge podobne teorije nimajo nobene znanstvene podlage. Nastale so iz znanih pomot. Razširili pa so jih tisti, ki so zanikali Slovincem domorodne pravice, da bi se lažje polastili njihovega ozemlja.

V omenjeni številki Glasa je povzetek iz razprave prof. Rada Lenčka o slovenski kulturni dediščini, ki govori, da smo Slovenci le alpski Slovani, ki so prišli v Vzhodne Alpe v 6. stol. in do smo „rasna mešanica iz staroselcev, sosedov in kasnejših naseljencev“. Bolj pomešanega ljudstva si ne moremo predstavljati. Vprašanje je le, kako je potem mogoče, da smo ohranili najbolj izviren in starodaven slovenski jezik, medtem ko vidimo, da čim bolj so narodi mešani, tem bolj je mešan tudi njihov jezik, kakor npr. angleščina. Čudno je tudi, da v slovenščini ni najmanjšega sledu o jeziku kakšnih staroselcev, sosedov ali kasnejših naseljencev. Vse to je samo izmišljotina. Ravno majhni narodi imajo najizvirnejšo preteklost, ker se niso množili s priključitvijo drugih narodov, temveč so jim drugi vedno bolj krčili narodno bitnost.

Kako morejo Lenček in drugi govoriti o „mešanici“ slovenskega naroda, ko nimajo nobenega dokaza, da bi Slovenci prišli v 6. stol. in da bi na njihovem prostoru živel

prej kak drug narod. Njihovi argumenti so le samovoljne in za lasje privlečene interpretacije. Govorijo o staroselcih, ne da bi vedeli njihovega imena ali narodne pripadnosti. Verjetno imajo ponovno v mislih kakšno mešanico.

Če ostanemo pri jezikovni argumentaciji, vidimo, da ima slovenski jezik tipične jezikovne prvine, ki ga neposredno vežejo s prvotnim indoevropskim jezikom Venetov, ki so, kakor pravi znani raziskovalec G. Devoto, nosilci indoevropske kontinuitete, ker njihov jezik je tisto, kar je ostalo iz indoevropske skupnosti, potem ko so Grki, Hetiti, Iranci in Indijci izoblikovali svoje narodne značilnosti.

Venetski jezik pa je še živ v slovenščini. To nam jasno dokazujejo venetski napisi, ki so dragocen spomenik naše preteklosti. Do zdaj so venetologi sestavljali iz venetskih napisov le izmišljena osebna imena, ker napisov niso razumeli. Zdaj vemo, da venetski napisi vsebujejo lepe stavke in verze, ki jih je mogoče razumeti s pomočjo slovenskega jezika po 2500 letih.

Prof. Lenčka prosim, (da se omejim le na en primer), naj mi jasno pove, če napis OSTI JAREJ pomeni „ostani mlad“ ali ne, in če drži ali ne razlaga besed: *Osto* je stara oblika za *ostani*. *Veletnik* —ti je že npr. v oprosti. V kraškem narečju, tam kjer je bil vrč s tem napisom najden, se reče še vedno *uosti* namesto *ostani*. *Jar* je tudi znana slovenska beseda s pomenom mlad, svež. Samostalniška končnica *-ej* je sicer izginila, je pa še v rabi v koroškem narečju. Samostalnik *jarej* pomeni torej mlad, zdrav človek. *Krasna* zdravljica na vrču vina!

Prof. Lenčka kot jezikoslovca bi rad še vprašal, kako je to, da na slovenskem ozemlju ne najdemo ostankov latinkega jezika, razen nekaj toponimov iz časa rimljanske zasedbe, ki so večinoma prevodi slovenskih imen. Na drugi

strani jezikovne meje pa najdemo po celi Furlaniji in ostalem nekdanjem venetskem ozemlju tja do Švice nešteto sledi slovenskega jezika. Če bi Slovenci res prišli v 6. stol. in se pomešali s staroselci, katerih govorica je lahko bila le latinščina, bi moral biti tudi slovenski jezik pomešan z latinščino. Ta bi morala celo prevladati, ker staroselci so bili nasproti prišlim zakarpatskim Slovanom na znatno višji kulturni stopnji. V slovenskem jeziku pa ni nobenega sledu latinščine. To pomeni, da je bila govorica domorodnega ljudstva slovenščina. Na italijanski strani pa, čim bolj se približujemo sedanji jezikovni meji, tem več sledov slovenskega (venetskega) jezika najdemo v toponimih in v furlanskem jeziku. Italijanski zgodovinarji iz srednjega veka nam celo poročajo, da se je v Furlaniji govorilo slovensko, medtem ko je furlanščina šele nastajala.

Naj omenim samo še nekaj zgodovinskih podatkov. Zgovorniki zakarpatske teorije pravijo, da so „alpski Slovani“ prišli v Vzhodne Alpe ob koncu 6. stol. Lahko si predstavljamo, kako nesmiselna je ta teorija, če pomislimo, da je že leta 585 izpričana na tem kraju pomembna slovenska država, ki jo zgodovinar Pavel Diakon imenuje „in Scla-

berum provincia“. Kako je ta država nastala, pa ni težko uganiti, če pomislimo, da so Bizantinci samo 27 let prej v naglici zapustili Notranji Norik, ki se je nato osamosvojil, kakor se je že prej osamosvojila Retija, vendar z manj sreče, ker so jo potem Ostrogoti popolnoma uničili.

Kdo so bili prebivalci države Notranjega Norika, ki se je preimenovala v Karantanijo (verjetno po imenu najpomembnejšega dela prebivalcev, ki so se imenovali Karni), nam jasno pove sam izraz „provincia Sclavorum“ in še drugi pomembni dokumenti iz tistega časa, kakor sta življenjepis sv. Kolumbana, ki jih imenuje „Veneti qui et Sclavi dicuntur“ (Veneti, katerih dodatno ime je Sclavi-Slavi) in Fredegarii chronicon, ki jih večkrat imenuje Veneti z nemškim izrazom Winedi.

Ali ni vse to jasen dokaz za avtohtonost Slovencev kot potomcev Venetov? Lahko bi še in še nadaljeval z dokazi in zgodovinskimi pričevanji. Morda pa bo to zadostovalo za resnejše razmišljanje o začetkih slovenske zgodovine.

Ivan Tomažič

Tokijsko esejsko pismo št. x + 16.

(s snegom na severnih otokih in s tropsko vročino na japonskem jugozahodu).

Dragi Glas!

Še enkrat (kot je tukaj navada do 15. januarja): Srečno Novo leto v obliki zdravja – čul sem, da si se zatekel v bolnico, in svoje voščilo sem zato prestavil v prošnjo Gospodu življenja. Prav na koncu decembra sem bil sprejel Tvoje 4-mesečno pismo, vesel sem ga bil, a šele zdaj mi dopuščajo opraviči, da Ti odpisem. Oni dan sem bral v poročilu v Ameriški Demovini (pošiljajo mi jo ameriški slovenski dobrotniki), da je zdaj pravzaprav konec Slovenske Politične Emigracije ali na kratko SPE. Ali si tudi Ti o tem prepričan? Meni se namreč zdi, da je SPE zadobila novo poslanstvo, ki bi ga lahko izrazili s katico SPES (se še spominjaš latinskih besed? Spes pomeni upanje). Takole umerim posamezne črke: S = simbol; P = politično; E = enakovrednih; S = Slovencev, torej Simbol Politično Enakovrednih Slo-Kar je zdaj Slovenija za nas – in kar bo, upajmo kmalu, tudi v mednarodnih očeh –, je bila že prej, je bila zmeraj za nas, slovenske politične emigrante: ideal, za katerega smo se bili bojevali v tistih groznih, medvojnih letih, za katerega smo umirali leta 1945 in še dolga leta potem, in ta ideal je vseboval nemo upanje, da bomo nekoč Slovenci zares neodvisni, to se pravi, narod vreden državnega ustroja, ki edini daje pravni razmah za pravice tako naroda kot poedince. Zdaj se začenja ta naš ideal uresničevati, toda uresničevanje zahteva čas in napor, ker mora neprestano premagovati takorekoč polstoletno dediščino komunistično vcepljenega mišljenja in delovanja. Možno je tudi, da razne politično-gospodarske katastrofe tako pretresejo v demokracijo se razvijajočo Slovenijo, da pridejo na površje in na oblast nekdanji komunisti, kar bo lahko pomenilo vsaj oviranje demokratičnega razvoja. Ves ta čas predstavlja SPES alternativo svobode, v kateri se – kakor doslej – nemoteno udeležujejo narodna zavest, slovenščina, kultura, in vera, slednja kot ena izmed najbolj dragocenih slovenskih dediščin in brez pritiska na tiste Slovence, ki se jim vera zdi čisto osebna stvar, a ki so kljub temu pripravljeni za priznanje vsake resnične vrednote.

Kakor doslej se mora SPES uveljavljati z umnim, pridnim, in poštenim delom (nobena človeška skupnost nima formule za raj na zemlji); ima pa to edinstveno prednost, da je v neposrednem stiku z drugimi narodi, se izkustveno sooča z njihovimi vrednotami in se izkustveno uči iz njihovih napak. Ker je SPES politično enakovredna, imajo njeni posamezniki tudi možnost dvojnega državljanstva, ali vsaj slovenskega. S pomočjo svojega

položaja v tujini lahko SPES tudi gmotno podpira Slovenijo, kadar to razmere zahtevajo in obenem omogočajo.

Literatura druge polovice 19. stoletja in prve polovice 20. stoletja – kljub kritičnim pomislekom – naglašajo človečanske prednosti, npr. širjenje duhovnega obzorja, ki so jih pomagale ustvariti tkzv. kolonije... SPES bi lahko primerjali z edinstveno obliko kolonizacije: SPES je neke vrste svobodna kolonija Slovencev za Slovence, tako nekako kot so starodavni Grki ustvarili svoje kolonije npr. v južni Italiji, ki so bile vsaj v začetku le trgovsko-kulturne skupnosti.

Upam, da Te beseda „simbol“ ne moti. Simbol je namreč fizično zaznavno znamenje, ki ali že po svoji naravi ali pa po dogovoru predstavlja poleg sebe še drugo stvarnost; dim in brazgotina že po svoji naravi predstavljata, vsak po svoje, spoznanje njunih vzrokov; barvni prometni signali predstavljajo po dogovoru določena pravila. Tudi če SPES sestavlja le ena družina, ima SPES smisel in poslanstvo. Tolikokrat je bila v zgodovini odločilnega pomena – ne količina, ampak kakovost.

Končam: nočem Te predolgo motiti; morda Ti bo to pismo pismonoša moral položiti na bolniško posteljo; ali pa ob ležalniki, ki Te guga med okrevanjem... Pri Tebi je najbrž poletno vroče, tukaj pa se malce tresemo od mraza; veseli smo, da nas sneg še ni odkril, čeprav osvaja že dobršen del severnih otokov. Upam, da ga bodo snežni viharji tako zastopili, da ne bo več našel poti v našo metropolo.

Z iskreno željo, da si kmalu spet zdrav, ostajam Tvoj daljnovzhodni

Vladimir Kos.

Ob 50-letnici smrti je izšla v založbi Slovenske kulturne akcije knjiga o življenju in delovanju slovenskega organizatorja

Prof. ERNESTA TOMCA

Knjiga je izšla kot 147. izdanje SKA v sodelovanju z domovino in jo vsem rojakom toplo priporočamo v branje in študij.

Kupite jo lahko v Dušnopastirski pisarni.

Cena: 20 pesov.

Novi člani Slovenske kulturne akcije

Da ne ostara in pridobi na mladih silah obenem pa da dá tudi priznanje ustvarjalcem slovenske kulture, je organizacija povabila v njene vrste kot redne člane sledeče rojake: Prof. Veroniko Kremžar-Rožančeva, ki se je posvetila raziskovanju izseljenstva v Argentini od začetkov do danes in je o tem že podrobno pisala tako v Meddobje kakor v Svobodno Slovenijo. Čaka jo še neobdelano polje zgodovine izseljenstva, preden se izgubijo materialni viri o njem. Dosti je med nami ljubiteljev-amaterjev, ki se z navdušenjem posvečamo kulturnemu delu med nami, toda prof. Kremžar-Rožančeva ima poleg tega še to, kar sodobni svet imenuje „know how“, to je strokovno usposobljenost poleg ljubezni do dela. Družbeni še bolj pa zgodovinski odsek, kamor spada njeno delo, pričakuje mladih, strokovnih sil!

Prof. VERONIKA
KREMŽAR
ROŽANČEVA

Med leti 1980-1989 je bila zaposlena kot arhivarka zgodovinarica v oddelku rokopisnih dokumentov Argentinskega državnega arhiva (Archivo General de la Nación). Tu je sodelovala pri urejanju in klasifikaciji dokumentarnih zbirk. Med drugim je njeno delo nov in dopolnjen inventarizacijski seznam zbirk, katere hrani omenjeni arhiv. Sodelovala je pri tečajih za arhivistiko in paleografijo v okvirju Argentinskega inštituta za arhivistiko. Kot pomožna profesorica je poučevala l. 1980 na Katoliški univerzi v Buenos Airesu, se kot zgodovinarica posvetila raziskovanju socialne zgodovine, učila pa je tudi na Srednješolskem tečaju ravnatelja Marka Bajuka.

Redko kdo se je vprašal v skoraj petinštiridesetletnem obdobju naše emigracije, kdo je pripravljaval odre, scenerijo, avdiovizualne pripomočke za naše igre, prireditve, obletnice, slavlja in komemoracije, odkod taka iznajdljivost, toliko žrtvovanje časa in denarja? Vse to je bilo v veliki meri delo g. Toneta Oblaka. Pa ne samo v Našem Domu v San Justu, ali v Slovenski hiši na Ramón Falconu – ne! Poznavalci, ki so sledili njegovemu delu, sodijo, da če bi v štiridesetih letih pripravil oder samo dvakrat na leto na enem kraju, bi dalo to nad osemdeset umetniško pripravljenih scen, za katere je bilo treba trdo garati. Upajmo, da bo postala njegova delavnost naležljiva tudi za mlade v Gledališkem odseku SKA, kjer bo deloval.

Kdo ne pozna g. Toneta Rodeta z naših kulturnih večerov, Srednješolskega in Visokošolskega tečaja, delovanja v mladinskih organizacijah, urednikovanja pri Rasti in ne nazadnje po pesniški zbirki „Zenice“, ki je izšla lanske leto pri SKA, in ki jo je kritika na obeh straneh oceana tako pohvalno sprejela? Prinesla mu je članstvo Društva slovenskih pisateljev Republike Slovenije, upajmo pa tudi, da bo svojo mladostno zagnanost, nadarjenost in delavnost pokazal v Literarnem odseku SKA.

Navadno se je ob podobnih prilikah samo čestitalo ustvarjalnim članom SKA, sedaj bi pa poleg čestitk dodali še zahvalo za že opravljeno delo, in upanje, da bi še dolgo let delovali v dobro slovenski skupnosti v Argentini.

kulturni večeri

Koncert zbora "Niños y Jóvenes Cantores de Bariloche"

Med dejavnosti, v katerih so se Slovenci kvalitetno uveljavili moramo šteti tudi bariloški pevski zbor Niños y Jóvenes Cantores de Bariloche, kjer deluje kot dirigent zbora Andrej Jan. Zgodovina zbora je tesno povezana s Slovenci, saj je njegova ustanoviteljica bila ga. Lučka Kralj Jermanova že v daljnem letu 1969, ki je z vstrajnostjo in nadarjenostjo dosegla, da je zbor uradno priznan kot občinski. Kot tak pa je dobil tudi možnost potovanja v notranjost države in v Evropo, kjer je kot eden redkih argentinskih polifoničnih zborov nastopal skoraj vsakoletno.

Zbor Niños y Jóvenes Cantores pa je obenem toplotna greda in šola za Camerato de Bariloche, ki velja za enega najboljših v državi, saj njegovi pevci povečini študirajo glasbene inštrumente. Za majhno provincialno mesto kot je bilo Bariloche pred dvajsetimi leti, je zbor veljal za nezasiščen luksuz, čeprav je mesto center mednarodnega turizma.

Jabolko ne pade daleč od drevesa! bi lahko ponovil slovenski pregovor, ki bi veljal za dirigenta zbora Andreja Jana, člana Slovenske kulturne akcije in nadaljevalca glasbenega sporočila svoje matere, ki je od prvega leta bivanja v Argentini ustanovila in vodila do svojega odhoda v Bariloche otroški zbor v Slovenski vasi, le da se njemu ni treba bati, da mu bo zmanjkalo naraščaja. Res da je zbor prejel že formiran, vendar izkušnja nam je pokazala, da je znanje v glasbi tudi akumulativno.

Zbor, ki smo ga imeli priliko poslušati, se od drugih argentinskih zborov razlikuje po perfektni diki in v tujih, za zbor še tako težavnih jezikih, po bogati in raznovrstni izbiri domačih in tujih skladateljev, ki so bili nanizani v sporedni redi melodijsko asimetrično, so pa tembolj prišli do izraza prav zaradi tega. In kar je še bolj važno za nas Slovence v Gallusovem letu: predstavili so Gallusa dostojno tako pri slovenski publiku kot v argentinskem Teatru Colónu, izvajajoč njegove skladbe za njegovo obletnico smrti, da bi mu zavidal marsikateri evropski zbor.

Manjkala je samo študija o Gallusovi posvetni glasbi dirigenta Andreja Jana, ki zaradi pomanjkanja denarja in časa ni mogla iziti pri SKA, s čimer bi bil dosežen še drug namen, ki bi pokazal še nepoznano stran Gallusa: posvetna glasba.

Predavanje etnologa Univerze v Ljubljani dr. Janeza Bogataja

Slovenska kulturna akcija je izrabila priložnostni obisk v Argentini dr. Janeza Bogataja in ga povabila, naj seznani tudi prijatelje SKA z lepoto in dragocenostmi slovenske kulturne dediščine.

Predavanje bi lahko imenovali spomin obujajoče za stare, ki smo domovino že poznali, estetsko poučno za mlade, ki je še niso videli drugače kot na slikah. Celotni naslov predavanja je bil o pomenu kulturno-etnološke dediščine za razvoj slovenske identitete. Ob množici teorij o izvoru Slovencev je skoraj redno kot najbolj važen dejavnik prav zastrta kulturno etnološka komponenta, ki bi spadala na prvo mesto. Morebiti tega ne čutijo rojaki doma, ker so strjeno naseljeni, ter se tako lahko opirajo drug na drugega, če je v nevarnosti njihovega slovenska identiteta. Iz zgodovine se lahko poučimo, da za poznavalca kulturne dediščine redno nevarnost prihaja od zunaj, medtem ko nam, razseljenem po celem svetu, še bolj pa našim otrokom grozi od zunaj in od znotraj. Težko je spoštovati nekaj, česar ne poznaš, še težje je ljubiti nekaj, kar poznamo samo v tisku ali govornici besedi. Kulturna dediščina naj bi služila mladim v ponos, ki jim bo pomagal ohraniti in razvijati slov. identiteto tudi v tujini.

Prof. France Bergant: Nastanek in narava evangelijev

So kulturni večeri, na katerih se že vnaprej ve, o čem se bo govorilo, kdo se jih bo udeležil, do kakšnega zaključka bodo prišli poslušalci, v kakšnem vzdušju bo potekalo predavanje. Predavatelj prof. Berganta je iznenadilo poslušalce, ker je vsakdo pričakoval govor o že poznanih, suhih in ponavljanih dejstvih, ki so jih že naši starši poznali in slišali v šoli. Predavatelj je upošteval vse to, dodal pa je že poznanemu še nova odkritja zadnjih desetletij, ki v bistvu ne spreminjajo ničesar, kar ne bi že poznali. Dosti bo pa še prišlo na dan, ko bodo strokovnjaki preštudirali najdene rokopise in jih mogli primerjati z že sprejetim virom in indirektnim sporočilom. Slovenska izdaja z leta 1968. v predgovoru pravi: „Na mnogokatero načine je nekdanji Bog govoril očetom po prerokih, slednjič, te dni, nam je govoril po Sinu“. Torej prej preroki, učenci in evangelisti, ki pa so zapisali, kar poznamo kot sveto pismo. Prej so pisali po navdihnjenju, potem so pisale priče, ki so bile osebno udeležene pri Jezusovem učenju.

Sv. pismo nima namena podajati človekovega značaja, čeprav najdemo tudi dosti tega v njem: pri pazljivem branju in primerjanju ugotovimo vire iz katerih je pisal evangelist, njegovo izobrazbo, značaj, čas, izražanje, okolje in namen.

Namen in nalogo pa so imeli vsi isto: Pojdite in učite...

Koncert Marka Finka

Ustvarjalec SKA, pevec, Marko Fink je imel odličen koncert v Bariločah 21. julija letošnjega leta. Ob spremljavi ge. pianistinje Alicie Mazzieri-jeve, je zapel v prvem delu Schumannov Diechterliebe, na drugem pa našega argentinskega skladatelja Carlosa Guastavina „Las Flores Argentinas“. Prvi cikel vsebuje šestnajst pesmi, drugi pa dvanajst. Za konec je dodal tri slovenske pesmi.

Marko doživeto poje vsako pesem, kakor igralec, ki se uživi v vlogo, tako tudi njega prevzame vsaka pesem. Tako lahko z občutjem poda to kar zna: Za vsem tem je mnogo študija, a še nekaj, ki je tudi bistveno za ustvarjalca: ima odlično srce. Zato je lahko prišel do vsakega od nas in nam pustil globok vtis. Nabito polna dvorana mu je hvaležno ploskala dolgo časa, in s tem hotela pokazati malo zahvalo za odličen nastop. Ga. Alicia Mazzieri je „obvladala“ slab klavir, in pripomogla, da sta oba izvajala samo eno celoto.

Koncert je organiziral zbor „Niños y Jóvenes Cantores de Bariloche“, v katerem je Marko Fink mnogokrat pel. Upamo, da bomo lahko kmalu zopet doživeli tako lep koncert.

Andrej Jan

obletnice

Zorko Simčič – sedemdesetletnik!

Ker je bil predolgo zamočan, bo premalo poznan slovenskemu literarnemu zgodovinarju pisatelj, dramatik, kulturni vzgojitelj Zorko Simčič. Že sedaj se začetki njegovega literarnega dela izgubljajo v megli let za nas, ki smo ga poznali, domovina pa ga je odkrila šele nekaj pred razglasitvijo osamosvojitve. Poznal ga je ožji krog ljubiteljev beletristike že prej iz Ljubljane, toda bil je kakor vsi emigrantski ustvarjalci zamočan in prepovedan v domovini.

Simčičevo delo bi kronološko lahko razdelili po deželah, kjer je moral živeti: Slovenija, svobodno tržaško ozemlje, Argentina in, upajmo in želimo – znova Slovenija. Če pa pregledamo oblike v katerih je ustvarjal, je že težje, ker mu je prav prišla tako črtica kakor drama, libreto, roman, humoreska, novela, pesem, esej, radijska igra, igra za otroke itd.

Kakor so bile različne oblike tako so bile različne tudi publikacije, v katerih jih je objavljala in sodelovala. Po delovanju na tržaškem radiu in prihodu v Argentino ga že dobimo med ustanovitelji Slovenske kulturne akcije, kjer je bil tudi dolgoletni urednik Meddobja, ki je za vrsto let veljalo za najboljšo slovensko revijo. Istočasno je pisal v Zbornike Svobodne Slovenije, Duhovno življenje in druge emigrantske publikacije, priredil je Šestovo Kar po domače, Majcnovo zbirko Dežela in Vebrovo Zadržno misel, ki jo je izdala Kreditna zadruga SLOGA.

Simčič se odlikuje v literaturi predvsem v psihološki pronicljivosti in rahločutnosti (Zgodaj dopolnjena mladost, Človek na obeh straneh stene, novela iz Zbornika Zimske pomoči), ki so ju opazili tudi literarni kritiki, ki so lani izdali roman Človek na obeh straneh stene. Za čase pred štiridesetimi leti in za razmere v domovini je bilo to nekaj nezaslišanega, saj je potrebovala domovina, da se otrese partizanščine desetletja. Človeka na obeh straneh stene je treba samo postaviti kot nasprotje takratni socrealistični struji, da razumemo to izjemnost, ki je nastala v emigraciji.

Jubilantu Zorku Simčiču k našim čestitkam dodajamo željo, da bi kot profesor Srednješolskega tečaja vzgojil več takih klenih značajev in naslednikov, ki naj mu sledijo še mnogo let!

obšli so

Na posledicah težke operacije je umrl Joža Lovrenčič dne 5. 1. 199 v bolnici v Buenos Airesu. Pokojni je bil primoreški rojak, sin pokojnega dr. Joža Lovrenčiča, ki se je po prvi svetovni vojni zatekel v Ljubljano. Študiral je na klasični gimnaziji, ob izbruhu druge svetovne vojne pa je odšel v Zagreb kot dobrovoljec, da bi se pridružil jugoslovanski vojski, ki pa je prej razpadla, preden je mogel to storiti.

Med vojno in po vojni se je udeleževal kot kulturnik in zaveden Slovenec, vendar usmerjen jugoslovansko, organizacije slovenskega šolstva na Primorskem, odkoder je odšel v emigracijo v Argentino, kjer se je zaposlil kot višji uradnik v papirni industriji.

Literarno se je udeleževal v Taboru, pisal je v Svobodno Slovenijo in še kam drugam, Slovenski kulturni akciji pa je zapustil zbirko občutenih lirskih pesmi, za katero je upal do zadnjega, da mu jo bo izdala, kar pa se ni zgodilo zaradi finančne krize. Samo nekaj naslovov ciklov iz te zbirke: Spoznanje, Občutje, Misli, Utrinki, Vzdihi, Meditacije, Vprašanje. Vsa zbirka je nastala l. 1991., leto pred Lovrenčičevo smrtjo, tako da ni težko soditi, kaj vse bi lahko napisal, če bi mu dopustilo zdravje in če bi se prej približal SKA.

Leta 1991 je sodeloval tudi pri argentinskem literarnem krožku La Peña Literaria de Plaza Flores in iz te dobe je v zbirki tudi nekaj pesmi v španščini, manjkajo pa druge, ki jih je bral pred argentinsko publiko.

V prvih letih emigracije je poskusil pisati tudi v srbohrvaščini, ker je zahajal v Jugoslovanski dom v Dock Sudu, kjer je imel dobre prijatelje in poznanke.

Poleg zbirke pesmi je imel pripravljeno tudi zbirko krajših novel in vsaj dve dramatski deli iz časa revolucije. Lovrenčiču je najljubša in najpogostejša pesniška oblika štirivrstična, dve ali trikitična pesem, čeprav ima na koncu zbirke tudi izdelane sonete. Kot zanimivost bi omenil tudi njegov sonetni venci, posvečen Jugoslaviji. Med čisto lirskimi pesmimi je dobiti tudi nekaj priložnostnih, globoko doživetih. Lovrenčičeva tematika je precej črnogleda in pesimistična kakor je bilo tudi njegovo življenje: obup, žalost, domotožje, razočaranje, ničevost življenja, iskanje smisla in slutnja bližnje smrti so najbolj pogosti motivi njegovih pesmi iz te zbirke.

Naj mu bo lahka tuja zemlja!

iz novih knjig

Drago Jančar: Razbiti vrč

Na začetku tega leta je Založba Mihelič izdala drobno knjigo esejev Draga Jančarja *Razbiti vrč*. Kakšen vrč, pa še razbiti, bi gotovo zavpili ljubitelji Jugoslavije. Menda vendar ne gre za razbitje Jugoslavije, ki jo nebodigatreba primerja razbitemu vrču in še hinavske solze toči pri tem, bi bili nejevoljni tudi narodnjaki, če bi knjiga izšla takrat. Iztegnjene roke na ovitku pa še na črni podlagi, kot da bi popotnik iz noči stegnil roko h kruhu (knjiga je nedolžno bele barve!), ali pa kot da bi prosile za kosček usmiljenja do resnice. Te res natrese Jančar bralcu v polni meri.

Knjiga je bila brez dvoma potrebna, čeprav je bilo lahko najti v slovenskem dnevniškem in revijalnem tisku večino od petnajstih esejev, ki so zbrani v njej. Naslov *Razbiti vrč* pa je dobila po Kleistovi veseligradi, ki pomeni kamen spotike, ki ga nosi vsakdo v sebi. Primera Razbitega vrča z novorojenimi nacionalizmi (Jančar piše s starimi), ki groze razbiti komaj vzpostavljeno politično ravnotežje (eseji so bili napisani od 1988-1991 leta), je pa tudi precej obsega, ker je takrat že bilo jasno, da bo šel jugoslovanski vrč po gobe, z njim se bo pa zaključila ena zgodovinska doba in se bo začela druga, nova.

Dostikrat smo bili Slovenci že čisto blizu udejanjenja naših stoletnih sanj. Tako imamo od leta 1848. ohranjene govore poslancev, zahteva Matije Majerja po uporabi slovenščine v šolah in združenju vseh slovenskih dežel, slike s prireditve s političnih in študentskih klubov, v koledarju Mohorjeve družbe je izšla kasneje celo slika premilega cesarja, ki vihti meč nad kopico knjig, kjer na prvi piše z velikimi črkami: *Konstitucion!*. Kmalu je bil konec konstituciona, Nemci in Madžari so poskrbeli za to.

Tudi leto 1918. poznamo in se ga še spominjamo zaradi bridke sablje poročnika Mihajla Rostoharja, ki jo vihti pred narodno vladno in poziva prisotne, naj ji prisežejo. Dober mesec je bilo treba, da so nam razblinili sanje s kruto resničnostjo – nadmudrili so nas v Beogradu. Ni bilo treba ne konstitucije, ne slovenščine v skupščini ne plemenskih vlad. Saj bratje, posebno mi, ki so nas osvobodili gužni bratje vsega za dobrih dvajset let, se vendar ne bomo kregali za malenkosti! Če je pa tam neki Cankar govoril o jezikovnih bratrancih in dajal nečedne primere Slovencev z avstrijskimi kmeti, mu potrgamo tisto pisarjo iz učnih knjig in mirna Bosna! Bosna je bila res mirna, nekoliko manj Slovenija in Hrvaška, ker sta se spominjali poštenosti uprave in blagostanja v Austriji.

Tudi o letu 1945. vedo nekateri zelo malo, čeprav nam je časovno najbližje, skoraj polovica Slovencev je bila rojena pred tem letom. Takrat da smo izgubili slovensko vojno, ustanovljena da je bila federativna, ljudska, demokratična republika Jugoslavija. Potem je odpadla tista „ljudska“, ker so menda spoznali, da je že zaobsežena v „demokratični“, drugače smo pa imeli tudi republike v republiki – materi, le oblasti jim je primanjkovalo. Vojska je šla po gobe s prvim telegramom, če ni bil samo telefonski klic: Slovenci nimate više vojske! Tačka. Republike so pa le ostale, vsaj po imenu; vsega pač ne moreš imeti. Po drugi strani še bolje: kaj se boš peklil in ubijal s zakoni, če pa ti že vse pripravljeno servirajo iz Beograda. O pobjoh se ni vedelo nič, nacionalizacija (rop lastnine) je imela še kar prijetno ime, o dušenju opozicije ni bilo slišati, o izgnanstvu, emigraciji še manj, navezani smo bili že na najbolj zaostalo državo, tako da smo o nekaterih zadevah vedeli preveč, o drugih nič. Nekateri zato, ker smo bili v tujini, drugi pa prav zato, ker so bili v domovini. Ne monarhistična ne komunistična Jugoslavija se nista odlikovali po strpnosti do tistih, ki bi se radi zanimali za preteklost.

Jančarjev *Razbiti vrč* bo preprečil vse te, če ne pa vsaj nekaj teh pozab in pomanjkljivosti. Čeprav knjiga ni dobela, se ne mislim spopasti s celo, samo poglavje *Deset dni* – Poročilo z roba bi razčlenil v par vrsticah. Ne zato,

ker je v njem v manj kot dvajsetih straneh opisana vsa zgodovinska resnica. Ne! Opisani so samo občutki, doživljanje, upanje, strah, groza, gnus, ki jih je pisatelj doživljal od proglasitve samostojnosti Slovenije, preko sovražnosti Jugoslovanske ljudske armade, pa do ustavitve sovražnosti proti slovenski Teritorialni zaščiti, ki je v teh dneh zrasla v slovensko vojsko. Če bi kdo iskal visokodonečih fraz, kričavih govoranc, zoprnega hvalisanja „naših“ ali odurnega zmerjanja nasprotnikov, bo razočaran odložil knjigo. Niti za točnost števil ne gre, podatkov, propagando, celotni ali točni opis bojev, če smemo imenovati boje tisto, kar se je dogajalo tiste dni, ko smo Slovenci prišli do neodvisnosti. Bolje bi bilo imenovati to dogajanje pričevalski, pisateljski opis tega, kar je čutil on v tistih desetih dneh. To bi lahko pomnožili z milijonom-dvema in bi dobili razpoložensko stanje naroda ob njegovem najpomembnejšem datumu. Narod je bil tokrat glavni junak, Slovenija pozorišče, kjer se je odvijala zgodovina.

Jančar je bil samo del tega naroda, misleči in delajoči del, ki pa je bil v zvezah z odločujočimi centri moči, to vidimo šele danes, ker so bili takrat tisti namišljeni zaščitniki človeških in narodnih pravic, ki bi se res morali zavzeti zanje, vsi proti Slovincem. Skupna nevarnost je združila narod, Jančar je bil s svojim krogom samo glasnik narodove volje in odpora pred resničnimi zavezniki, ki takrat niso razpolagali z armadami, so pa razpolagali z javnim mnenjem, ki so ga tudi sami ustvarjali in obračali v prid Sloveniji. Kazali smo pot dobremu delu Evrope!

Lansko leto smo praznovali dvestoletnico francoske revolucije, o kateri se še danes niso zedinili, če je bila zlo ali dobro za človeštvo. Mislim, da o upravičenosti desetdnevne vojne za slovensko neodvisnost ni nihče in nikdar podvomil, Jančarjev prikaz takratnih dogodkov pa mu jih bo prikazal z njegovega osebnega stališča, ki pa je po čudni igri zgodovine postal dejanskost, ker se je identificiral z narodom. Niso pesniki in pisatelji vedno znanilci nesreče, tokrat so bili preroki, ki so verovali v svojo resnico, zanjo delali in bili pripravljeni zanjo tudi umreti. Jančar nam z *Razbitim vrčem* vlije nekaj svojega optimizma, ki smo ga bili takrat in še danes tako potrebni. Res pa je, da so na svatbi morale biti tudi črepinje, ki pa so oznanjale srečo.

Zbornik Doma in Sveta

Četrtilič je že prišel med nas Zbornik Doma in Sveta, ki ga ureja in izdaja v mariborski Slomškovi založbi nekdanji sodelavec Doma in sveta in nato Meddobja dr. Stanko Janežič. Za tiste, ki morda niso poznali nekdanje katoliške revije DIS, katerega nadaljevalec je bil Svet in dom v Italiji, ko pa je prenehal ta z naselitvijo beguncev v Argentini, ga je nasledilo Meddobje, ki izhaja nepretrgano že sedemintrideset let, za tiste, pravim, je treba razložiti, da je zbornik DiS zaenkrat samo nadomestek, čeprav bogat, obstoja pa upravičeno upanje, da se bo želja nekdanjih dominstvetovcev izpolnila in da bomo zopet katoliški Slovenci prišli do svoje lastne kvalitetne revije. Že sam zbornik je priča temu – podeseterjen, bi več kot izpolnil pričakovanja mnogih in presegel tudi svojega soimenjaka iz pred petdesetih let. Ne gre za nikakršno zahtevo po klerikalizaciji Slovenije, ampak samo za nekaj, kar smo katoličani že imeli in česar nas ni treba biti sram, kar pa krvavo potrebujemo. Nasprotno – pri taki poplavi revijalnega tiska bi lahko zatrdil, da po petinštiridesetem letu še ni nobena revija po pestrosti, aktualnosti, umetniški ravni in modernosti presegla DiS.

Uvodna beseda urednika pod naslovom „Slovensko poletje“ pravi navdušeno: „To je slovensko poletje!“ konča z vzklikom: „Bog živi slovensko poletje!“, da misliti, da je pred tem poletjem bila spomlad, ko je čas setve in da bo kmalu tudi jesen, čas žetve. Tudi o zimi, ko zemlja počiva in se pripravlja na sprejem semen, ne bi škodilo spregovoriti. Seveda je slovenska zima bila drugačna kot so navadne zime: zamorila je za lep čas ne samo rast, razpokala je debelna skorja, polomile so se veje pod težo snega, zamrzile korenine nekoč cvetočega drevesa katolicizma. Kaj katolicizma – slovenstva! Bog daj, da ne bi bila samo odjuga goljufivka, ki se prišluhi za kratek čas,

potem pa zopet pritisne mraz, ki napravi še več škode! Da je škoda bila že storjena, ni dvoma, zbornik je temu priče, če ne bi imeli še dosti bolj umetniško zgrajeno, popolno katoliško revijo, kot je bila tista, ki jo je zamorila petdesetletna boljševeška zima in ne bi bilo treba zbornika. Kakšna pa je bila tista nekdanja, dalnja revija, ki naj bi jo nadomestil zbornik? Prav taka kot je pričujoči zbornik, ki je pred nami! Ki je združevala vse Slovence v domovini, zamejstvu in zdomstvu, katoliška, samorasla, razgledana, odvisna samo od katoliškega etosa, ki ni hodila spraševati oblastnikov, kaj sme pisati, ki je ni brigalo kdo je na vladi, ki je vedela, kaj hoče, ki se ni bojzljivo ozirala postrani, kaj bodo rekli ljudje, kaj namišljene veličine, ki ni poznala predsodkov proti ljudem, ampak naukom, ki je znala spremeniti novo, znala pa je tudi vrednotiti staro in ga ni pozabljala, ki se ni krasila s pavjim perjem tuje učenosti in umetnosti, domače pa je gledala od zgoraj, ki se ni bala pokazati na svoje in narodne napake, ki je poznala spoštovanje drugače mislečega, ki ni iskala pezdiranja v očesu bližnjega in ne zakrivala sramežljivo bruna v svojem, ki je znala biti odločna, ki pa je kljub temu čutila človeško, ki je vedela, kaj je glavno, kaj postransko, kaj potrebno in kaj odvečno, kaj je umetniško, kaj pa je bila in bo navadna packarija. Še bi lahko primerjal nekdano revijo DiS s sedanjim zbornikom, še bolj pa bi bila pekoča razlika med drugimi revijami.

Če bi zbornik iz let 1988-89 imenovali sad komaj prebujoče se zime, potem bi zbornik iz leta 1990 bil že znanilec pomladi in tega od lanskega leta že trdo zasidranega v slovensko poletje. Kdaj bo nastopila jesen, ko bo narod žel mirno in svobodno sadove svojega dela?

Zbornik je razdeljen na štiri dele. O Vrednotah in času pišejo Justin Stanovnik v Evropskih obzorjih in Slovencih, dr. Anton Trstenjak o Človeku zaznamovanem bitju, dr. Anton Štrukelj o Poteh sodobne teologije, dr. Vinko Potočnik o Utrinkih o veri in Cerkvi na pogorišču komunizma, dr. Rudi Koncilijski o Etiki v kulturi in pogovor urednika dr. Stanka Janežiča s prof. Dušanom Ludvikom.

Iz naslovov ni težko razbrati obravnavano, tudi avtorji so že povečini znani, pozoren bralec bo takoj opazil, da so razprave napisali strokovnjaki, ki pa se ozirajo skoraj vsi v preteklost in jo primerjajo sedanjosti. Odtod pa ni daleč do obsodbe in res na našo bližnjo preteklost gledajo kritično ne samo v tem delu zbornika, ampak tudi v drugih se z otožnostjo spominjajo preteklosti kot nečesa, ki je bilo ne samo drugačno, ampak tudi lepše in boljše. Ne čuti se sovraštva, ni imen krivcev, čuti pa se razočaranje nad režimom, ki prehaja v črnoglednost.

Za začetek moram napisati, da razprava Justina Stanovnika ne bi izšla v nekdanjem DiS, je pa toliko važnosti in podrobnosti, da je izseljenstvo še ni videlo v tako zgoščeni obliki ne v našem ne v domovinskem tisku. Stanovnik nam namreč opiše slovensko izjemnost v bližnji zgodovini: ko je svet ploskal in častil Stalina, smo se ravno Slovenci uprli komunizmu in to med vojno. Se je svet delal, da ne ve, kaj se godi v Rusiji dolga desetletja, ali pa je šlo za sprenevedenje in smo mi bili edini, ki se nam je to zagabilo ter smo morali zato plačati drago za našo odkritost in načelnost. Moramo vedeti, da je tudi taka lahko Evropa! To pribije Stanovnik še dvakrat z očitkom Evropi in svetu. Ko smo iskali podporo in priznanje samostojnosti, ne da bi terjali tega, kar je bilo naše (zamejce v Koroški in Primorskem!) so se Evropa in ZDA držale ob strani, ne da bi se zmenile za klanje in pobijanje. Prav one pa so dosti pripomogle k zmagi komunizma, ko so priznale komunistične vlade že med drugo svetovno vojno, ne da bi se brigale za voljo narodov. Da tudi taka je Evropa...

Za tretje „Moramo vedeti“ bi pa rekel, da je formuliran tako pronicljivo in inteligentno, da bi lahko nanj pokazal kot na srčiko današnje slovenske notranje in dobršen del zunanje politike: Slovenci smo prvi prišli na genialno zamisel, kako izročiti oblast, vendar jo obdržati v demokraciji! V tem smo bili in smo prvi mojstri, drugi so v primeri z nami klavni vaječki! Do sedaj še ni nihče v Evropi obsodil komunizma, nikomur ne bi smelo biti mar, kaj je delal z ljudmi celih petdeset let. Naj komunizem zmaga kjerkoli, samo pri nas ne! V Franciji, Italiji, Nemčiji, Avstriji, Angliji! To je bilo geslo evropske inteligence in se-

daj se hlinijo, kot da bi bile same bele ovčke, ki naj jim verjamemo na prvo besedo. Vsekakor je ta del pisan tudi za nestrpneže v emigraciji in za tiste doma, ki ne morejo razumeti ali pa nočejo, da se je tako malo spremenilo doma. V Evropo gremo torej z odprtimi očmi, vemo tudi kaj nas pričakuje in s kom imamo opraviti. Ni demokracija, kakor jo razlagajo, tako popolna kot oblika oblasti, ker ji še manjkajo nadzorni in obrambni mehanizmi. O nevarnosti evropskega liberalizma smo že večkrat slišali. Tudi ta ne trpi božjih posegov v svet in se ima za samozadostnega, kakor so se imeli fašizem, nacizem in komunizem. Da ne bi slovenskih bralcev preveč prizadelo, Stanovnik rabi pridevnik „liberalističen“, čeprav mi na južni polobli še vedno ločujemo med političnim in gospodarskim liberalizmom, ker zadnjega krvavo občutimo, medtem ko je prvi brez moči, če gospodarskemu izbijemo zobe.

Človek je zaznamovan bitje, razmišlja s teološkega, filozofskega in psihološkega vidika dr. Anton Trstenjak. Smo zaznamovani, ker imamo samozavest, smo svobodni v izbiri, do lahko delamo slabo in dobro, zato smo etična bitja, ker odgovarjamo za naša dejanja v svobodi. Ni novo to za človeštvo – Trstenjak nam natrosi primerov od Kajna in Abela do naših dni. O zraščeni krščanske vere s krščansko kulturo razglablja v Utrinkih o veri in Cerkvi na pogorišču komunizma dr. Vinko Potočnik, pravzaprav, sprašuje se, če more Cerkev še svobodno zadihati kot nekoč. Eno najbolj aktualnih tem našega časa načena dr. Rudi Koncilijski v poglavju Etika in kultura, kjer razčleni pomen etike in njeno važnost v kulturi, posebno pa še v umetnosti. V pogovoru urednika dr. Stanka Janežiča s prof. Dušanom Ludvikom mu ta razlaga svoje življenje, študij, delo in poznanstva pri DiS, prav tako pa tudi temne dneve pod komunističnem režimom.

Poglavje leposlovja začenjajo pesniki: Jože Cukale, Stanko Janežič, Miklavž Komelj, Dušan Ludvik, Milena Detela, Severin Šali, Pavle Zidar, Ivan Zoran, nadaljujejo ga pa pisatelji, ki so nam znani po večini še iz DiS: Vinko Beličič, Lev Detela, Jože Dular, Lojze Kozar, pokojni dr. Jože Krivec, Boris Pahor, Pavle Zidar in dr. Stanko Kociper z Dramo Svitanje. Čeprav je minilo že petdeset let, kar so pisali v DiS, najdemo še pri njih nove oblike, nove motive, dostikrat diha iz njihovih sestavkov razočaranje, otožnost in črnoglednost, znajo pa biti zbadljivi in ostrji, čeprav na splošno optimizem ni na prvem mestu. Posebnost je Kociprov Svitanje, ki je bilo napisano že pred petinpetdesetimi leti in je prišlo po čudnih potih v Argentino, bilo predelano, prestavljeno in predstavljeno v Buenos Airesu pred špansko in slovensko publiko, tiskano pa je bilo že leta 1956 v Münchnu.

O slovenskih kulturnih velikanih pišejo dr. Jože Rajhman o zadnjih izsledkih o Trubarju, dr. Edo Škulj o Jakobu Gallusu, katerega 400 letnico smrti smo praznovali lani, o škofu Antonu Martinu Slomšku pa piše za 130 letnico smrti dr. Stanko Janežič, dr. Jože Toporišič pa obravnava in našteje dela našega drugega rojaka Franca Miklošiča, katerega 100 letnico smrti je praznoval ves slavistični in slovenistični svet celo v ZDA. Dr. Janez Juhant, kot poznavatelj dr. Janeza Evangelista Kreka je orisal njegove delo za izboljšanje delavskega stanu, njegova potovanja, zveze, prav tako pa tudi nerazumevanje in človeško sebičnost, ki so nasprotovale njegovim prizadevanjem. O dr. Tinetu Debeljaku je izšel lani obširen zbornik, vendar osebno pričevanje. Franceta Papeža nam odkrije še marsikaj novega o tem našem borcu za svobodo in slovenstvo.

V poglavju zbornika Slovenija včeraj, danes, jutri nam šest že poznanih strokovnjakov odkrije stare in nove slovenske probleme, njihove vzroke in jim skuša najti morebitne rešitve: dr. Lojze Gasar nam razčleni enega naših najbolj perečih in bolečih vprašanj: izseljevanje, smrt, rojstvo, upanje in rast našega naroda. Arh. Ermin Kržičnik v razpravi Slovensko podeželje obdela in prikaže napake zadnjih desetletij, ki so se vršile na podeželju, predvsem poudari upad vasi in demografske premike, ki kažejo več slabih kot do-

brih strani. Arh. Dušan Moškon v sestavku Arhitektura slovenskih pokrajin včeraj, danes, jutri, pride do zaključka, da je s pehanjem za novotarijami, bahaškim razkazovanjem bogastva, skoraj uničena kmečka arhitektura slovenskih pokrajin, s katero so se ponašale še nedavno. O Slovenskih izobražencih v tujini piše Lev Detela. Beg možganov je najbrž Slovence prizadel bolj kakor druge narode, vendar najde razveseljive pojave v organiziranem strokovnem delovanju na vseh celinah. Avgust Horvat je spregovoril o Odnosih med domovino in izseljenci. Problem je bil doslej prikazan zelo enostransko: govorilo se je samo o dolžnostih izseljenca, ne pa tudi o dolžnostih domovine do izseljenca, kar je postalo aktualno prav sedaj s samostojno slovensko državo, prav tako ni odveč prikaz, kdo je bil resnični ohranjevalec slovenske zavesti v tujini: Cerkev! O zgodovini, pobudah, ciljih, namenih in funkcijah Svetovnega slovenskega kongresa je padala kratek oris Maja Lapornik Pelikan. Zbornik DiS izdaja konzorcij in ima zastopnika za zamejstvo in zdomstvo (škoda, da ni nobenega prispevka iz Koroške!), izšel pa je v tisoč izvodih, opremil ga je Julijan Miklavčič in se ga lahko naroči na naslov: Slomškov trg 20, 62000 Maribor, Slovenija.

Tone Brulc.

dokumenty

Miklošič v svetovni slavistiki

V svetovni slavistiki je bilo leta 1991 – leto Frana Miklošiča, slovenskega slavista in enega največjih znanstvenikov dunajske univerze.

Marca lani se je najprej Avstrijska akademija znanosti in umetnosti na Dunaju na dan stoletnice njegove smrti poklonila spominu Franza Ritterja von Miklosicha, svojega rednega člana, profesorja, dekana filozofske fakultete in rektorja Univerze na Dunaju; obe slovenski univerzi in Slovenska akademija znanosti in umetnosti v Ljubljani so junija 1991, v dneh razglasitve državnosti slovenskega naroda, z mednarodnim simpozijem proslavile jubilej Frana Miklošiča v Ljubljani; ob koncu leta pa je – v okviru konvencije „Ameriškega združenja učiteljev slovanskih in vzhodnoevropskih jezikov“ (AATSEL = American Association of Teachers of Slavic and East European Languages) zasedala v San Franciscu ameriška Družba za slovenske študije (Society for Slovene Studies) in posvetila spominu velikega Slovenca poseben program o njegovem zgodovinskem prispevku k razvoju svetovne slavistike. Na programu so bila tri predavanja: „Življenje in delo Franca Miklosicha“, ki ga je pripravil profesor Henry R. Cooper ml. z Indiana Univ. (Bloomington); „Pogled na sintakso slovanskih jezikov v Miklosichevi Primerjalni slovanski slovnici“ (prof. Rado L. Lenček s Columbia Univ. New York); „Miklosichev prispevek k slovenskemu besedotvorju“ (profesor Eric P. Hamp, Univ. of Chicago). Predavateljem je sledila živahna debata o problematiki najzanimivejših znanstvenih področij Miklošičeve prve primerjalne slovnice slovanskih jezikov. Program Miklošičeve konference v San Franciscu je pripravil Raziskovalni in dokumentarni center Družbe za slovenske študije pri Columbia Univ. v New Yorku.

Rado L. Lenček

Nagrade za avtorja in prevajalko

Neodvisna nagrajevalna komisija pri Zveznem ministrstvu za pouk in umetnost je koroškemu avtorju Bernhardu C. Bünkerju prisodila za knjigo „Da zöhl (nix) von daham“, ki je izšla pri Mohorjevi družbi knjižno nagrado. Prevajalsko nagrado pa je dobila Mira Miladinovič, ki je za Mo-

horjevo založbo prevedla knjigo „Laila“ pisateljice Ingrid Paganigg. Miladinovič je germanistka na ljubljanski univerzi in je v Avstriji večkrat opozorila nase z izrednimi referati. Nagradi jima je izročil zvezni minister dr. Rudolf Scholten.

dogajanja

Dr. Jože Rant je branil 12. marca na univerzi El Salvador tezo o Prispevkih k latinsko-ameriški filozofski antropologiji z vidika tehnike (Aportes para la antropología filosófica latinoamericana desde la técnica).

Predsednik izpraševalne komisije je bil p. dr. izmael Quiles. Novemu doktorju in sodelavcu SKA iskreno čestitamo!

SKLIC

REDNI OBČNI ZBOR SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE

bo v nedeljo 31. maja 1992, ob pol petih popoldne v gornji dvorani Slovenske hiše, Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires, Argentina, z naslednjim dnevnim redom:

1. Pozdrav predsednika in ugotovitev pravilnosti sklica po 12. členu pravil Slovenske kulturne akcije.
2. Določitev zapisnikarja občnega zbora in dveh skrutinatorjev, ki ugotovita veljavnost pooblastil odsotnih rednih članov, nadzorujeta volitve in ob sklepu podpišeta zapisnik občnega zbora.
3. Branje zapisnika zadnjega občnega zbora.
4. Poročila;
tajnika
blagajnika
vodij odsekov
urednikov publikacij
predsednika
5. Razgovor o poročilih.
6. Poročilo nadzorstva in razrešnica predsedniku, podpredsednikom, tajniku, blagajniku in članom nadzorstva.
7. Volitve: predsednika, podpredsednikov, tajnika, blagajnika in nadzorstva.
8. Slučajnosti.

Po 9. členu pravil imajo redni člani aktivno in pasivno volilno pravico. Podporni člani pa imajo na občnem zboru posvetovalni glas. S tem obveščamo obojno članstvo in ga vabimo, da najkasneje do 30. maja 1992 pisмено sporoče odboru na sedež ustanove (Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires, Argentina) morebitne predloge za občni zbor: le-te bo občni zbor obravnaval pri slučajnostih (8. točka dnevnega reda). Rok za vlaganje kandidatskih list za volitve novega odbora in nadzorstva je do 30. maja 1992 na sedežu ustanove.

Vabimo vse redne člane, ki se zaradi oddaljenosti ali iz kakršnih koli drugih razlogov občnega zbora ne morejo udeležiti, da pisмено pooblaste kakega drugega rednega člana, „da jih na občnem zboru v vsem zastopa“ (13. člen pravil).

Občni zbor je sklepčen ob nadpolovični udeležbi rednih članov, pol ure po napovedanem času pa ob vsaki udeležbi (13. člen pravil).

Tone Brulc
tajnik

Marjan Eiletz
predsednik d. v.

CORREO ARGENTINO Y SUS CORR. CENTRAL	TARIFA REDUCIDA CONCESION 232
	R. P. I. 201682

GLAS je glasilo Slovenske kulturne akcije. Urejuje ga tajništvo (Tone Brulc). Tisk Editorial Baraga del Centro Misional Baraga, Colón 2544, 1826 Remedios de Escalada, Pcia. Buenos Aires, Argentina. Vsa nakazila na ime in naslov: Alojzij Rezeli, Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires 1407, Argentina. - Editor responsable Slovenska kulturna akcija (Andrés J. Rot), Ramón L. Falcón 4158, Bs. Aires 1407, Argentina.